



# INKLUDERENDE UNDERVISNING I LÆRERUDDANNELSER PRIORITETSOMRÅDER

## Indledning

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov gennemførte fra 2009-2011 et projekt om inkluderende undervisning i europæiske læreruddannelser. Her beskrives konklusioner og anbefalinger fra projektet og der fremsættes forslag til, hvordan anbefalingerne også kan bruges inden for andre områder, både i Europa og internationalt.

Læreruddannelser har høj politisk prioritet, ikke blot i Europa, men også globalt. Over alt anerkendes den stadig stigende brug af inkluderende undervisningsmetoder, både blandt lærere og på læreruddannelserne. I WHO's *World Report on Disability* (2011) hedder det: "Uddannelsen af lærere i det almene skolesystem er afgørende for deres evne og kompetence til at undervise børn med forskellige behov". Rapporten understreger, at der i forløbet skal fokuseres mere på holdninger og værdier, ikke kun på viden og færdigheder.

## Inkluderende undervisning i læreruddannelser – europæiske og internationale tendenser

Projektet om inkluderende undervisning i læreruddannelser har fokus på den nyeste udvikling inden for læreruddannelser og inkluderende undervisning i Europa og internationalt. *Rådets konklusioner om den sociale dimension af uddannelse* (Ministerrådet, 2010) understreger f.eks., at uddannelsessystemer over hele EU skal sikre både lighed og topkvalitet, samt at det er vigtigt at forbedre uddannelsesniveaue og sørge for, at alle får de nødvendige kompetencer, ikke kun for at skabe økonomisk vækst og konkurrenceevne, men også for at begrænse fattigdom og skabe social inddragelse.

Hvis alle lærere uddannes til at håndtere de stadig mere forskelligartede behov hos eleverne, vil man allerede være kommet langt i forsøget på at løse flere væsentlige problemstillinger, f.eks. i forbindelse med:

**Uddannelsesmæssige skævheder:** Som en del af arbejdet med at opfylde målsætning nr. 3 i den europæiske samarbejdsramme for uddannelse, ET 2020, om lige muligheder for alle, social samhørighed og aktivt medborgerskab, har man i *Rådets konklusioner af 12. maj 2009 om en strategiramme for det europæiske samarbejde på uddannelsesområdet* (2009a) særligt understreget behovet for at forebygge uddannelsesmæssige skævheder i samfundet ved at tilbyde førskoleundervisning af høj kvalitet og målrettet støtte og ved at fremme inkluderende undervisning. Tidlig indsats som førskoleundervisning anerkendes i stigende grad, både som middel til at forebygge vedvarende sociale problemer, som går i arv til næste generation og til at gennemføre offentlige besparelser på længere sigt.

**Fattigdom:** *Rådets konklusioner om den europæiske platform mod fattigdom og social udstødelse*: En europæisk ramme for social og territorial samhørighed (2011a) understreger behovet for at yde støtte og åbne op for muligheder for ikke-traditionelle og dårligt stillede elever og studerende og nævner, at personer med handicap er særligt udsatte for fattigdom og social udstødelse.

**Skolefrafald:** Løsningen af problemer med skolefrafald kræver tiltag som f.eks. nye muligheder for at få en skoleuddannelse, bedre samarbejde med familien og lokal-samfundet samt en god koordinering mellem uddannelsessektoren og andre relaterede områder som f.eks. førskoleundervisning, udarbejdelse af læseplaner, uddannelse af lærere og individualiseret støtte, navnlig til dårligt stillede grupper i samfundet.



**Uddannelsesniveau og nøglekompetencer:** Rådets konklusioner om uddannelsens rolle i forbindelse med gennemførelse af Europa 2020-strategien (2011b) understreger, at uddannelse spiller en grundlæggende rolle i forbindelse med at opnå intelligent, bæredygtig og inklusiv vækst, navnlig ved at give borgerne de kvalifikationer og kompetencer, som den europæiske økonomi og det europæiske samfund skal bruge, men også ved at hjælpe med at fremme social samhørighed og inklusion.

**Problemer oplevet af elever med handicap:** Både EU og mange individuelle lande har underskrevet og ratificeret FN's *Konvention om rettigheder for personer med handicap*, 2006, og den tilhørende valgfri protokol, hvilket er et godt grundlag for at gennemføre ændringer. Konventionens artikel 24 nævner, at inkluderende undervisning giver det bedste undervisningsmiljø for børn med handicap og er med til at nedbryde barrierer og bekæmpe stereotyper.

Konventionen understreger behovet for at uddanne lærere til at praktisere inkluderende undervisning og for at forbedre læreruddannelserne i henhold til de seneste års retningslinjer fra undervisningsministrene (2007, 2008, 2009b). Projektet om inkluderende undervisning i læreruddannelser støtter disse tiltag.

## Agenturets projekt om inkluderende undervisning i læreruddannelser<sup>1</sup>

Agenturet påbegyndte i 2009 et treårigt projekt for at undersøge, hvordan lærere i det almene skolesystem forberedes til at praktisere inkluderende undervisning. 55 eksperter fra 25 lande<sup>2</sup> har medvirket i projektet, herunder politiske beslutningstagere med ansvar for læreruddannelser og inkluderende undervisning samt undervisere fra både almene og speciallæreruddannelser. Projektets anbefalinger er udarbejdet på basis af de deltagende landes fælles tendenser i politikker og praksis for inkluderende undervisning i læreruddannelserne, og de bygger også på litteraturundersøgelser og resultater fra de 14 nationale studieture, der blev gennemført i projektperioden. Et vigtigt redskab fra projektet er den såkaldte Profil for den inkluderende lærer, som beskriver hvilke kompetencer der kræves af en god lærer i et inkluderende undervisningsmiljø.

## Resultater og anbefalinger

Læreruddannelserne skal reformeres over hele Europa, hvis man vil sikre, at fremtidige lærere forberedes ordentligt til at kunne håndtere forskelligheder i et inkluderende undervisningsmiljø. Projektet afspejler nogle af de vigtige problemstillinger på området i Europa og viser klart behovet for:

- Bedre udvælgelses- og ansættelsesprocedurer;
- Et bedre uddannelsessystem for lærere, især hvad angår grunduddannelser, introduktionsforløb, mentorordninger og lærernes fortsatte faglige udvikling;
- En styrkelse af selve professionen som underviser på læreruddannelserne og en bedre sikring af kvaliteten;
- En bedre skoleledelse.

Som det allervigtigste viser resultaterne fra projektet et behov for at forbedre lærernes kompetencer og promovere faglige holdninger og værdier. Projektets eksperter er kommet frem til fire afgørende kerneværdier som grundlag for bedre lærerkompetencer:

<sup>1</sup> Yderligere information om projektet findes på agenturets hjemmeside: <http://www.european-agency.org/agency-projects/teacher-education-for-inclusion>

<sup>2</sup> Belgien (fransk- og flamsktalende regioner), Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrig, Holland, Irland, Island, Letland, Litauen, Luxembourg, Malta, Norge, Polen, Portugal, Schweiz, Slovenien, Spanien, Storbritannien (England, Nordirland, Skotland og Wales), Sverige, Tjekkiet, Tyskland, Ungarn og Østrig



**Respekt for forskelligheder:** elevernes forskelligheder er en ressource og et aktiv i undervisningen;

**Støtte til alle:** lærere har store forventninger til alle elevers præstationer;

**Samarbejde:** alle lærere skal kunne samarbejde og indgå i faglige teams;

**Løbende personlig faglig udvikling:** undervisning er en læringsproces og lærere har et ansvar for deres eget livslange læringsforløb.

Projektets mange anbefalinger er rettet både mod lærere og de politiske beslutnings-tagere, som skal sørge for rammerne for den videre systemiske ændring, der skal til for at få mere inkluderende undervisning ind i læreruddannelserne:

**Ansættelse og fastholdelse:** Ansættelsesprocedurerne for nye lærere skal forbedres væsentligt, og det er også nødvendigt at holde bedre fast på lærerne i faget. Der skal gøres mere for at få flere lærere med forskellig baggrund, herunder lærere med handicap, ind i professionen.

**Virkninger:** Der bør forskes i virkningen af forskellige tilgange til lærergerningen, forløbenes tilrettelæggelse og indhold og anvendt pædagogik, så man sikrer den bedst mulige kompetenceudvikling hos lærerne i forhold til håndteringen af elevernes forskellige behov.

**Undervisernes faglige udvikling:** Selve professionen som underviser på læreruddannelserne skal forbedres i forhold til ansættelsesprocedurer, introduktionsforløb og undervisernes fortsatte faglige udvikling. Profilen skal højnes for undervisere på de videregående uddannelsesinstitutioner og deres vejledere ude i skolerne. Der skal ved ansættelsen af undervisere og vejledere ses grundigt på erfaringer og kvalifikationer. Der bør etableres et formelt introduktionsforløb og findes måder, hvorpå man kan vedligeholde den erfaring, underviserne har fået ude i klasserne.

**Samarbejde med skoler:** Praktikforløbene er en vigtig del af al læreruddannelse, og der skal være en klar forståelse af den underbyggende teori, så man kan mindske kløften mellem teori og praksis og sikre, at praktikken ikke bliver en slags afkrydsningsøvelse, hvor man sætter flueben ved de færdigheder, der er lettest at måle og observere. Skoler og institutioner for læreruddannelser skal samarbejde om at udvikle god praksis i skolerne og sikre gode praktikpladser.

**Systemiske reformer:** Man anerkender i stigende grad lærernes vigtige rolle, og læreruddannelsen skal derfor også opprioriteres. Her kan man naturligvis ikke stå alene, og de nødvendige reformer kræver engagement og god ledelse fra beslutningstagere i alle sektorer, også ud over undervisningssektoren. Der skal iværksættes politikker for inkluderende undervisning på tværs af alle sektorer og inddrages flere instanser på alle niveauer, så man kan styrke den inkluderende undervisning som en nøglefaktor i et inkluderende samfund.

**Terminologi:** Kategoriseringer vil uvægerligt føre til sammenligninger af eleverne og opbygning af hierarkier, og kan også være med til at nedtone forventningerne til eleven og dermed hæmme læringen. Sprogbrugen bør derfor også reformeres, så lærere og andre fagfolk kan forstå præmisserne for og konsekvenserne af at benytte uens terminologi.

## Fremtiden

Der er sket en tydelig udvikling af den inkluderende undervisning i læreruddannelserne over alt i Europa. Der er dog lang vej igen, før man kan sige, at alle lærere på grunduddannelsen bliver godt forberedte til at imødegå elevernes forskellige behov i et inkluderende undervisningsmiljø. Sammenligner man resultaterne fra projektet med prioritetsområderne på europæisk niveau, ser man tydeligt behovet for og gevinsten ved den fortsatte udvikling af inkluderende undervisning i læreruddannelserne. Der er især fire områder, som kræver særlig opmærksomhed i fremtiden:



**Kursusforløb:** Inklusion, mangfoldighed og forskelligheder skal være integrerede emner i alle kursusforløb på den grundlæggende læreruddannelse – uanset hvilke fag eller aldersgrupper af elever, de studerende påtænker at arbejde med i fremtiden.

**Løbende faglig udvikling for alle lærere og skoleledere:** Alle lærerstuderende skal tilegne sig et grundigt kendskab til inklusion, mangfoldighed og forskelligheder og skal som lærere opbygge den relevante erfaring på området. Lærere og skoleledere skal gennem hele deres karriere have mulighed for at tilegne sig yderligere viden om specifikke områder.

**Løbende faglig udvikling for alle undervisere på læreruddannelserne:** Undervisere på læreruddannelserne skal have grundig viden om og erfaring med inkluderende undervisning. De skal have mulighed for at forske og videreudvikle sig og dermed styrke samarbejdet mellem de forskellige fakulteter på uddannelsesinstitutionerne, så man får en samlet tilgang til og en stærk fælles begrebsopfattelse af inklusion og inkluderende undervisning.

**Data om ansættelse af lærere og fastholdelse i faget, herunder især data om lærere fra minoritetsgrupper:** Disse data bør fremskaffes og analyseres, så de kan anvendes af beslutningstagere til at sikre, at lærerstanden repræsenterer et bredt udsnit af befolkningen.

## Konklusion

Et inkluderende undervisningsmiljø har, sammen med andre prioriteter som social retfærdighed og samhørighed nogle langsigtede fordele, og investeringer i førskolepædagogik og et mere inkluderende undervisningssystem vil være langt mere rentable end kortsigtede tiltag, som blot vil "lukke hullerne".

Mere lighed i uddannelse og undervisning vil kun kunne opnås, hvis lærerne udstyres med de kompetencer, der er nødvendige for at kunne imødegå elevernes forskellige behov. Agenturets projekt kan forhåbentlig give inspiration og fostre ideer til det fortsatte arbejde med at sikre undervisning og uddannelse af høj kvalitet for alle.

## Referencer

FN (2006) *Konvention om rettigheder for personer med handicap*. New York: FN. Elektronisk udgave: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

Rådet for Den Europæiske Union (2007) *Konklusioner vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet, om forbedring af læreruddannelsens kvalitet* (EUT C 300 af 12.12.2007)

Rådet for Den Europæiske Union (2008) *Konklusioner vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet den 21. november 2008, om forberedelse af unge til det 21. århundrede: En dagsorden for det europæiske samarbejde på skoleområdet* (EUT 2008/C 319/08)

Rådet for Den Europæiske Union (2009a) *Rådets konklusioner af 12. maj 2009 om en strategiramme for det europæiske samarbejde på uddannelsesområdet ("ET 2020")* (2009/C 119/02)

Rådet for Den Europæiske Union (2009b) *Konklusioner vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet den 26. november 2009 om læreres og skolelederes faglige udvikling* (EUT 2009/C 302/04)

Rådet for Den Europæiske Union (2010) *Rådets konklusioner om den sociale dimension af uddannelse. 3013. samling i Rådet (uddannelse, ungdom og kultur), Bruxelles, 11. maj 2010*

Rådet for Den Europæiske Union (2011a) *Rådets konklusioner om Den europæiske platform mod fattigdom og social udstødelse: En europæisk ramme for social og territorial samhørighed. 3073. samling i Rådet (beskæftigelse, socialpolitik, sundhed og forbrugerpolitik) i Bruxelles den 7. marts 2011.*

Rådet for Den Europæiske Union (2011b) *Rådets konklusioner om uddannelsens rolle i forbindelse med gennemførelse af Europa 2020-strategien* (2011/C 70/01)

Verdenssundhedsorganisationen (2011) *World Report on Disability*. Geneve, Schweiz, WHO

